

АЛБЕРТ ВАЛЕНТИНОВ ДА РАЗКЪСАШ ВЕРИГАТА...

Превод от руски: Маргарита Златарова, 1977

chitanka.info

Мъхнатите езици на слънцето, изгряващо иззад хълма, шареха по ослепително гладкия небосклон и сякаш излизваха остатъците от неуспелите да се стопят през нощта облаци. Също като на Меркурий, само че там няма небе. И слънцето е по-горещичко. Впрочем и толкова стига. Дори не ти се вярва, че неотдавна е свършил петият ледников период.

Андрей нерешително повъртя в ръцете си широкополата плъстена шапка и с въздишка я нахлупи на темето си. Това се повтаряше всяка сутрин като ритуал. Цялото му същество се съпротивяваше, но без шапка навярно ще си докараш слънчев удар дори през десетте минути, когато трябва да донесеш вода. Всъщност той нямаше нищо против тая шапка освен едно: никак не хармонираше с всичко останало — беше като водолазен шлем към дипломатически фрак. Такива курортни плъстени похлупаци с увиснали поли ще се появят чак след петдесет хиляди години. Малко преди времето, когато на тези хълмове ще се извисят тридесететажните здания на института. Чудна работа: всичко друго отговаряше на историческия период — и машината, и ризницата, а ето че шапката не пасваше. Беше от друга епоха. Той затвори очи и с наслаждение си представи топлото ласкаво море и белия ситен пясък. И наредените по него тела. Кафяви и с шапки... Сгърчи се в сладостна конвулсия, нещо в душата му трепна. Отвори очи, повъртя глава и решително дръпна магнитния цип на яката. Сега е готов и може да излезе. Ах, да, сините очила и въздушните филтри...

Слънцето вече бе изскочило иззад хълмовете. Сега то бе обичайното ослепително кълбо, както при нас на екватора Не, малко по-горещо! Жалко, че Андрей никога не е бил на екватора и не можеше да го сравни. Ходил е на Меркурий, а ето че на екватора не е бил. Теоретически за петдесет хиляди години слънцето не трябва да се изменя, за него това е нищожно малък срок. Както за нас петте минути. Но тази теория са я създавали в уютни и прохладни кабинети... Андрей изруга и излезе от машината.

Ризницата плътно прилепваше до тялото му и го държеше изправен, с изпънати рамене, като на парад. Само дето походката му ставаше някак чудновата — с подскачания. Дявол го взел този инженер, дето е вмъкнал пружинки в тъканта под коленете! Андрей се обърна с гръб към слънцето и погледна сянката си. Сносна сянка,

мъжествена. Широки рамене, тесни бедра, дълги крака... Само скорчерът от дясната му страна нарушаваше симетрията. Той се усмихна, извади от преддверието тумбест десетлитров бидон и го повлече към ручея.

През деня хълмовете бяха каменисти, лишени от растителност и имаха оня неопределен цвят, който се нарича пясъчен. Но сега, на утринното слънце, те бяха яркорозови и очертанятия им леко се размиваха. Ниската им верига преграждаше първобитната гора и не й даваше да си пробие път по-нататък. Вдясно хълмовете се огъваха в широк полукръг, откривайки малко повдигната на юг равнина, по която течеше ручейче.

Водата бе великолепна. Както се казва — кристална. Само микроорганизмите... Но затова пък има таблетки По две на бидон. Казват, че не променяли вкуса.

Андрей приседна на колене, сложи бидона на жълтото дъно, като го придържаше с пръсти, за да не изплува. Водата влизаше с бълбукане в гърлото. Отдясно и отляво имаше храсти, но за четири дни той свикна да не се плаши. През деня от храстите никой не се показваше — нито пещерни мечки, нито вълци, нито саблезъби тигри, чиято грамадна следа беше открил точно до преддверието още на втория ден от пристигането си. Преди това, кой знае защо, си мислеше, че в този период махайродите^[1] вече са измрели. Следата беше сериозна — по-голяма от глава. Интересно, какъв ли е самият тигър? За щастие зоолозите са определили по изкопаемите остатъци, че саблезъбите са ловували през нощта, а денем са почивали.

Тук всичко е чуждо и опасно: и въздухът, и слънцето, и тревата. Макар че тревата, храстите и дърветата са вече съвременни. Всичко на всичко петдесет хиляди години! Какво ли му е на оня, който е подалече — преди сто милиона? Саблезъбите все пак са бозайници. А това, че природата ги е лишила от опашка, като им е оставила само едно нелепо чуканче, ни представя този хищник в несериозна, дори лекомислена светлина. Но осемметровите динозаври! Тиранозавър рекс например. Предишната група го беше заснела на филмова лента... Андрей неволно потрепера, метна бидона на рамото си и бегом се помъкна към машината.

Сега пак ще стои цяло денонощие затворен в малката каюта. И въпреки че машината е по-висока от триетажна къща, определената за

човека площ е скромна — цялото останало пространство заема генераторът. Отвън стените са сиви и непрозрачни, но от каютата се вижда всичко, което става наоколо. Иначе тук можеш да се побъркаш. Вече два дни не бе докоснал книгите, които така самонадеяно взе със себе си в миналото. Взе ги въпреки скептичните усмивки на попитните си другари. Първия ден само гледаше и чакаше да се появят кроманьонци. Чакаше, за да ги разгледа с онова остро любопитство, с което разглеждаш неочаквано намерен портрет на далечен праядо и търсиш фамилни черти... После два дни чете от сутрин до вечер, а вчера, вече мрачен, се излежаваше на леглото, като си забраняваше да гледа часовника. И без него усещаше всяка от безкрайните застинали секунди. Нищо не можеше да се направи — изпитание, през което всеки минава, преди да попадне в челната група. Машините на времето са още несъвършени. Те могат да се пренасят само в миналото. Бъдещето засега е скрито от хората. Жалко! В бъдещето е поинтересно. Но може би в това има определен смисъл? Не трябва да се поглежда в бъдещето, докато не се изучи подробно миналото. Докато не се открие потайната логика на събитията, докато не се анализират всички предишни грешки. Да, навярно това е главното. Човечеството трябва да разбере своите стари грешки, преди да се яви пред потомците си. И да познава своята история до най-дребните ѝ детайли. Затова сега се връща в миналото веригата от машини-ретранслатори като стълбове по шосе. Тази върволица наброява две хиляди стълба и всеки отстои на пет хиляди години от съседите си. Последният е „стомилионник“ — в мезозоя. Във всеки ретранслатор има по един дежурен човек. Машините могат да отиват в миналото и да се връщат само заедно. Изведнъж. Едновременно. Ако с една от тях се случи нещо, всички ще останат там. Това е като верига, която се пръсва, ако се загуби едно звено от нея. Командуват тези, които са „долу“. Останалите чакат. Чакат и не се отлъчват. От всеки зависи съществуването на останалите. Това ще стане излишно, когато ретранслаторите се усъвършенствуват толкова, че вероятността за авария в много сложните вериги за управление на двете хиляди машини стане по-малко от една милионна. И една милионна е риск. Значи човекът с неговото чувство за отговорност се оказва понадежден от машината. Затова трябва да се чака, докато някой там след „стомилионника“ изясни от какво са измрели динозаврите. Да се чака

през всичките двадесет и четири часа в денонощието, като се позволява само десетминутна прибежка за вода. Излизането за вода също е риск, но необходим. Всяко излизане трае две седмици, ако... не се случи нещо непредвидено. Тогава сирената ще завие оглушително. Тези тиранозаври, ако се съди по филма, са били отчаяни побойници. А и не само те. В мезозоя е пълно с всякакви гадини — летящи, скачащи, плаващи...

Андрей лежеше на тясното и твърдо легло, сгънал лявата си ръка под главата. Дясната бе увиснала с отпусната на прохладния под длан. Настъпи вечер. Това разбра и без часовник, макар че наоколо бе съвсем светло. Дневната горещина намаля, климатичната инсталация под тавана престана да бръмчи и заработи безшумно. Още няколко часа и петото денонощие от дежурството ще отиде в миналото. Смешно: в миналото.

В къщи сега също е вечер. Майка му и баща му са се върнали от работа, преоблекли са се и са отскачили до закусвалнята. Не са отишли нито на театър, нито в парка, нито на спортни зрелища. Седят си в закусвалнята над недокоснатите ястия и преживяват. А мама твърди, че има предчувствия... Чудаци! Пътешествията във времето отдавна вече минават без жертви. Беше време, разбира се, когато... Но тогава едва се опипваше конструкцията на машините, разработваха се правилата за поведение. А сега машините работят безотказно, хората — още повече. На втората петдесетка при неандерталците дежури Лена, чудесен момък. Точно така ѝ го каза преди тръгването, че тя е чудесен момък, а Лена не възрази. Само се усмихна загадъчно. И всеки път, когато бягаше за вода, сърцето му се свиваше от страх, защото в това време Лена също тичаше с бидона, а той не беше там, за да я защити...

Трепна и скочи на крака. Лена го гледеше. Не, разбира се, тя не гледеше него. Само плъзна измъчен безнадежден поглед по грамадния сив куб на машината и именно този поглед Андрей успя да разбере. Не, това не беше Лена, а кроманьонка. Така да се каже, прапрапра...

Интересно, защо не се изплаши от машината? Впрочем нищо чудно. Първобитните хора не винаги са умеели да построят верига от логически заключения и не са се бояли от неподвижни предмети. Те още не са познавали своя свят и безрезервно са приемали всичко, намиращо се в полето на тяхното зрение. Затова дванадесетметровата

машина изобщо не учуди кроманьонката. Тя просто не знаеше, че в нейно време такива съоръжения просто не може да има.

Беше на седемнадесет години, стройна и висока като Лена. Дори прическите им бяха еднакви — свободно разпуснати по раменете коси. Само че кроманьонката беше облечена в петниста животинска кожа. И все пак лицето ѝ е друго, не като на Лена, макар че много ѝ приличаше. Хлътнали бузи, огромни очи...

Андрей тръсна глава. Глупак, за какво си мисля? Та това е човек, истински човек. Какво първобитно има в нея? Страхът в очите ѝ дори не е страх, а отчаяние. Ето какви били кроманьонците! Не, пращадото на човека е също човек!

Момичето спря до машината. Навярно е изминала дълъг път, защото краката ѝ се подкосяваха, а по лицето ѝ нямаше капчица кръв.

Нима ще загине? Трябва да загине. Първобитният човек не може да живее сам. Сигурно се е заблудила, отделила се е от племето, или пък е била прогонена за някакво провинение. Момчетата от предишните експедиции разказваха, че в първобитното общество е било много строго по отношение на дисциплината. А може да са ги нападнали врагове и тя да е избягала, обезумяла от страх. Без оръжие, нито може да се предпази от зверове, нито да си запали огън... Ами ако я взема със себе си? Не, не трябва. Нямам право. Представям си какви очи ще ококорят момчетата. Ето това се казва намеса! Само че веднага ще ме натирят от института. А нея? Ще я оставят ли? Няма да я пратят обратно на гибел, я! Ще се научи да чете, ще свикне с нашата кухня, ще обикне стереовизора... Ще издържи ли изобилието на информация обаче? Не, при нас не може да дойде! Трябва тук да ѝ помогна с нещо, но с какво? Да ѝ дам скорчера — нямам друго оръжие, дори джобно ножче. И огън нямам. Храната се подгръва в инфрачервена печка. Ами ако я взема в машината и я нахраня?

Това беше безумие и най-грубо нарушение на правилата за пътешествие във времето, но Андрей отиде в преддверието. Видът на това измъчено, изтощено от отчаяние, глад и умора същество раздвижи и повдигна от най-потайните кътчета на душата му нещо, на което той не можа да намери дори име.

Усетила зад гърба си леко движение, девойката рязко се обърна и пронизително изпищя. Викът секна на последната нота, момичето се притисна до машината и започна бавно да се свлича по стената ѝ. Беше

още жива, но все едно мъртва, защото от храстите при ручея към нея идваше смъртта. Не, зоолозите не са прави, тя не спеше през деня, страшната саблезъба смърт, с извиващ се между бивните вълнист език. Без да бърза, тя се приближаваше на пружиниращите си лапи, възбудено потрепваше чуканчето на косматата си опашка. А Андрей беше във възторг! Каква сполука! Той трескаво разкопча кобура на скорчера, с автоматично движение на ръката вкара филтрите в ноздрите си. „Ще го ударя, докато прелита. Тигърът винаги скача върху жертвата си. А после ще я доведе тук и ще я нахраня. И никой няма да посмее да ми каже нищо. Защото ще спася един човешки живот. И нека бъде намеса! Всички ще ме разберат, защото всеки от тях би направил същото.“

Махайродът беше вече на двадесет метра. Андрей бутна преградката на преддверието... и в този миг сирената зави.

Невъзможно, невероятно, но се случи. Андрей замря. Червената сигнална лампа мигаше панически. Това не бе обикновено предупреждение за връщане, а сигнал за бягство. Сирената щеше да вие, докато във всичките две хиляди машини дежурните не натиснат червените ръчки. Генераторите ще се завъртят с бясна скорост, помитайки времето. Значи там „долу“ нещо се е случило и хората трябва да се спасяват. Може би са пуснали в действие скорчерите. Това се разрешава по изключение.

Дават се пет секунди, за да се притича до лостчето. Значи останалите 1999 генератора ей сега ще заработят. И само неговата машина ще остане извън веригата... Андрей се върна и се хвърли към каютата. Тренираната му длан легна върху червеното лостче, но не го натисна.

Това момиче... Тя не падна, защото се бе облегла на машината.

Трябваше да изпълни своя дълг пред хората, които сега чакат в машините... Но тя също е човек. Слаба тръстика на брега на необятната река на живота, защитена само от искрица разум. Никога няма да си прости, че е допуснал да загине човек. Внезапна мисъл го порази — Лена!

Такова сходство не може да бъде случайно. Няма ли да се разкъса веригата на цялата еволюция с гибелта на тази кроманьонка?

... Той дръпна лоста и се втурна навън. Имаше на разположение половин секунда. Наситненото ехо на изстрела заподскача по

хълмовете. Зверът се превъртя въз въздуха и тупна наблизо. В този момент кроманьонката започна да пада, защото опората беше изчезнала. Андрей успя да я подхване и се обърна, макар че знаеше какво ще види. Машината я нямаше. Никакви следи, дори тревата не беше смачкана.

Разбира се, че ще го търсят. Но машината рядко попада два пъти в една и съща точка на времето. Ще се разминат за денонощие, за час, за минута... И все пак ще ги намерят, не може иначе...

На ръцете му лежеше кроманьонката. До най-близката цивилизация имаше четиридесет хиляди години. Бяха само двамата със саблезъбите, мечките, мамутите... И деветдесет и девет заряда за магазина на скорчера. Бяха сто...

Мислите му нарочно се стесняваха около тези деветдесет и девет заряда. В това сега бе спасението. По-късно ще дойде отчаянието, накрая фаталното успокоение, когато човек се примирява с последствията от постъпките си.

Той забеляза, че момичето се свести. Погледът ѝ мина от него към мъртвия звяр и обратно. Страхът в очите ѝ изчезна. Той беше човек и я спаси. После се изправи на крака и без страх го погледна. Андрей се смути. Разкопча магнитния цип на шлема си и изхвърли от ноздрите си филтрите.

— Нищо — каза той, като скри скорчера в кобура. — Нищо. Главното е, че веригата не е разкъсана. Всичко е наред. Има вода, храна също — и той побутна с върха на обувката си трупа на звера. — Ще добием огън чрез триене, ще изнамерим лъка... Само дето костюмчето ми е неподходящо. Не е от тази епоха. Май че кожата повече ще ми отива.

И започна да търси подходящо парче кремък, за да си направи от него нож.

---

[1] саблезъби тигри — изкопаеми животни — бел.пр. ↑

Публикувано във вестник „Орбита“, брой 16/1977 г.

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.